

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN
KVALITETSAVDELNINGEN
INSPEKTIONS- OCH ANALYSENHETEN

SID 1 (19)
2009-04-08

FÖRSKOLEINSPEKTÖRER
BIRGITTA MAGNUSSON
HANS DAHLIN

TEL: 508 33 635
TEL: 508 33 655

Rapport

från inspektion av

Loviselunds förskolor

3/3-13/3 2009

Förskolorna:

Pastellen, Ormängsgatan 71
Äppelgården, Beata Sparres gränd 20
Hässelbygården, Maltesholmsvägen 91
Borgen, Friherregatan 7

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Pastellen, Ormängsgatan 71	1
Äppelgården, Beata Sparres gränd 20.....	1
Hässelbygården, Maltesholmsvägen 91	1
Borgen, Friherregatan 7	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE	3
OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONEN	4
Utveckling sedan den senaste inspektionen.....	4
Systematiskt kvalitetsarbete och ledarskap	4
Normer och värden	4
Utveckling och lärande.....	4
Barns inflytande.....	4
Förskola och hem.....	4
Samverkan med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet	4
BESKRIVNING AV FÖRSKOLEENHETEN.....	5
<i>Organisation</i>	5
<i>Barn och personal</i>	6
SAMMANSTÄLLNING	7
Styrkor	7
Svagheter	7
Brister som förskolan måste åtgärda utifrån gällande lagstiftning	8
Områden att utveckla.....	8
ENHETENS RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE.....	9
Systematiskt kvalitetsarbete och ledarskap	9
<i>Strukturella förutsättningar</i>	10
Normer och värden	11
<i>Barn i behov av särskilt stöd</i>	12
<i>Likabehandlingsplan</i>	12
Utveckling och lärande.....	12
<i>Pedagogiskt innehåll och dess organisation</i>	12
<i>Språk och kommunikation samt logiskt tänkande</i>	15
<i>Pedagogisk dokumentation</i>	15
Barns inflytande.....	16
Förskola och hem.....	16
Samverkan med förskoleklass, skola och fritidshem.....	18
TILL SIST	19

UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE

Enheten för inspektion utvärderar den pedagogiska verksamheten och främjar barns, ungdomars och vuxnas lärande genom att

- granska måluppfyllelsen utifrån nationella och kommunala styrdokument
- kontrollera efterlevnaden av nationella och kommunala riktlinjer
- granska hur förskolan/skolan utvärderar sin egen verksamhet
- ge rekommendationer om vad som bör förändras och utvecklas

Vi genomför vårt uppdrag genom att

- läsa material som förskolan/skolan ställer till förfogande och även material från andra källor (ex. från Skolverket)
- intervjua elever/barn, personal och skolläring. Vid granskningen av förskolors verksamhet intervjuas föräldrar i stället för barn.
- observera verksamheten

Inspektionen följs upp på olika sätt beroende på skolform.

I första hand granskar vi måluppfyllelsen, det vill säga att vi bildar oss en så heltäckande bild som möjligt av hur målen i styrdokumentet tolkas och förverkligas på förskolan/skolan. Vi gör detta utifrån en prioritering av mål från läroplaner och andra nationella styrdokument. Dessutom bedömer vi hur riktlinjerna i dessa styrdokument följs, liksom mål och riktlinjer i Stockholms stads skolplan.

Förutom detta granskar vi förskolans/skolans förmåga att själv utvärdera sin kvalitet för att förbättra verksamheten. I bedömningen av verksamhetens kvalitet utgår vi även från Skolverkets Allmänna råd om kvalitetsredovisning, vars definitioner av begrepp inspektionen även använder. Hög kvalitet innebär enligt Skolverkets definition främst att verksamheten utmärks av att den väl:

- strävar mot och uppfyller nationella mål
- svarar mot nationella krav och riktlinjer
- uppfyller andra mål, krav och riktlinjer som är förenliga med de nationella (t.ex. skolplan, lokal arbetsplan och andra lokala planer)
- kännetecknas av en strävan till förnyelse och ständiga förbättringar utifrån de förutsättningar man har.¹

---

¹ Från Skolverkets ”BRUK – för kvalitetsarbete i förskola och skola”

OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONEN

Utveckling sedan den senaste inspektionen

Detta område finns med endast när en förskola följs upp eller inspekteras på nytt.

Systematiskt kvalitetsarbete och ledarskap

Detta område granskas främst utifrån Skolverkets allmänna råd om kvalitetsredovisning och Kvalitet i förskolan, Stockholms stads kvalitetsstrategi samt utifrån Läroplan för förskolan (Lpfö 98) och anvisningar gällande förskolan i budget 2009.

Normer och värden

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i Läroplan för förskolan, anvisningar gällande förskolan i budget 2009, Skolverkets allmänna råd, Skollagen samt Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Utveckling och lärande

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i Läroplan för förskolan, anvisningar gällande förskolan i budget 2009 och Skolverkets allmänna råd.

Barns inflytande

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i Läroplan för förskolan och Skolverkets allmänna råd.

Förskola och hem

Detta område granskas främst utifrån riktlinjer i Läroplan för förskolan, anvisningar gällande förskolan i budget 2009 och Skolverkets allmänna råd.

Samverkan med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet

Detta område granskas främst utifrån riktlinjer i Läroplan för förskolan, anvisningar gällande förskolan i budget 2009 och Skolverkets allmänna råd.

BESKRIVNING AV FÖRSKOLEENHETEN

Loviselunds förskolor är en kommunal enhet med fyra förskolor i Hässelby gård. I enheten ingår förskolorna "Pastellen" på Ormängsgatan 71 med tre basgrupper, "Äppelgården" på Beata Sparres gränd 20 med fyra basgrupper, "Hässelbygården" på Maltesholmsvägen 91 med två basgrupper, varav en är en storavdelning, och "Borgen" på Friherregatan 7 med tre basgrupper. Förskolornas lokaler är byggda för förskoleverksamhet och ligger i friliggande hus med egna gårdar och närhet till naturen. Förskolan Borgen öppnade för 2,5 år sedan medan Pastellen flyttade in i sina nya lokaler hösten 2008 från förskolan "Blomsterhuset". Då utökades även verksamheten till att bli tre basgrupper.

Organisation

Enheten leds av en enhetschef som har sitt kontor på Pastellen. Det finns även en biträdande enhetschef som har ett uttalat uppdrag att driva det pedagogiska utvecklingsarbetet. Hon har sitt kontor på Äppelgården och i hennes arbetsuppgifter ingår även arbetet med barn i behov av särskilt stöd, föräldrasamverkan och samverkan med skolans verksamheter. Den biträdande enhetschefen håller i tvärgruppsmöten och deltar i avdelningarnas planeringar.

På varje förskola finns en samordnare som ansvarar för att den dagliga verksamheten fungerar med schema och vikarier. Varje avdelning har en avdelningsansvarig för det pedagogiska arbetet. De avdelningsansvariga bildar tillsammans med ledningen enhetens utvecklingsgrupp som träffas en gång i månaden för att diskutera utvecklingsfrågor för hela enheten. All personal ingår i någon av de tre tvärgrupper som träffas var tredje vecka för olika former av fortbildning. Enheten genomför fyra planeringsdagar per år.

Varje förskola har morgonmöten för att stämma av den dagliga verksamheten. Det finns även ett veckomöte på varje förskola där enhetschefen deltar för att förmedla information. Varje förskola har arbetsplatsträff en gång i månaden där enhetschef och biträdande enhetschef deltar. All personal har 1,25 timmar avsatt varje vecka för att delta i möten utanför schemalagd tid. I schemat ingår genomsnittligt en timme i veckan per personal för egen planering och förberedelse men det kan variera utifrån behov och förutsättningar. De flesta basgrupper har planering en gång i veckan, vilket förskolorna löst på olika sätt beroende på arbetslagens sammansättning. Inom förskolorna och enheten finns även andra ansvarsområden som IT-ansvarig, miljöansvarig, brandansvarig, kulturombud och språkansvarig.

Barn och personal

I tabellen nedan redovisas antalet barn i grupperna samt antalet personal på förskolan beräknat i årsarbetare.

Loviselunds förskolor

Förskola, avdelning	Avd typ	Barn/avd	Antal Fsk*)	Antal Bsk mfl	Summa personal	Snitt barn per personal totalt	Fsk %
Pastellen							
Diamanten	1-2 år	14	1	2	3	4,67	33%
Glitter	2-3 år	14	1	1,75	2,75	5,09	36%
Guldet	3-5 år	18	1	1,87	2,87	6,27	35%
Stöd			1	1	2		
Avdelningspers		46	3	5,62	8,62	5,34	35%
Äppelgården							
Hampus	1-3 år	14	2	1	3	4,67	67%
Pomona	1-3 år	14	1	1,75	2,75	5,09	36%
Renette	3-5 år	18	1	2,25	3,25	5,54	31%
Mio	3-5 år	18	1	1,87	2,87	6,27	35%
Stöd							
Avdelningspers		64	5	6,87	11,87	5,39	42%
Hässelbygården							
Vintergatan	3-5 år	36	3,87	1,75	5,62	6,41	69%
Violen	1-3 år	14	2	1	3	4,67	67%
Stöd							
Avdelningspers		50	5,87	2,75	8,62	5,80	68%
Borgen							
Bas 1	1-3 år	14	1	2	3	4,67	33%
Bas 2	3-4 år	14	2	2	4	4,67	50%
Bas 3	4-5 år	18	1	2	3	6,00	33%
Stöd					0		
Avdelningspers		46	4	6	7	6,57	33%
Hela Loviselund		206	16,87	21,24	38,11	5,4	44%

* här menas förskollärare, fritidspedagog eller lärare med examen från en statlig lärarutbildning mot de yngre åldrarna.

- Andel förskollärare: 44 % (Stadens genomsnitt är 38%)
- Barn/ personal: 5,4 (Stadens genomsnitt är 4,9 barn/personal)

SAMMANSTÄLLNING

av enhetens styrkor, svagheter och brister samt inspektörernas förslag på utvecklingsområden

Vårt uppdrag som inspektörer är att granska och utvärdera enhetens resultat. Med resultat menar vi enhetens förmåga att sträva mot de nationella och kommunala målen samt efterleva de riktlinjer och krav som finns i styrdokumentet. Våra bedömningar presenteras utförligare under rubriken ENHETENS RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE.

Styrkor

Vår inspektion har visat att Loviselunds förskolor utmärks av ett antal styrkor, bland annat:

- Enheten har goda förutsättningar för sitt systematiska kvalitetsarbete genom en tydlig organisation och kompetensutveckling samt åtaganden som är kopplade till läroplanen med framtagna kriterier för bedömning av målluppfyllelse.
- Enheten har en pedagogisk idé och en värdegrund som tillsammans med språkplanen innebär en tydlig pedagogisk styrning med uttalade förväntningar på verksamheten och hur den ska följas upp.
- Personalen har väl beskrivna arbetssätt och förhållningssätt för arbetet med normer och värden där det mångkulturella perspektivet innefattas.
- Förskolorna har pedagogiska miljöer som är tydliga och tillgängliga, några är även spännande och utmanande.
- Personalen har väl beskrivna arbetssätt med språk och kommunikation samt dokumenterade strategier för arbetet med flerspråkighet.
- Förskolorna har pedagogisk dokumentation som ger återkoppling till barn och föräldrar samt är på några förskolor även analysunderlag för personalen.
- Ett tillåtande förhållningssätt och en i stort tillgänglig pedagogisk miljö skapar förutsättningar för inflytande och ansvar för barnen.
- Enheten har omsatta strategier för samverkan med föräldrarna och synliggör verksamheten till föräldrarna främst genom bilder.
- Enheten har strategier för överlämnande till skolans verksamheter och uttalade strävan efter trepartssamtal.

Svagheter

Vår inspektion har visat att det finns vissa områden som Loviselunds förskolor delvis brister i, bland annat följande:

- Målstyrning och uppföljning försvåras genom att avdelningarnas arbetsplaner ännu inte kopplas till enhetens mål och åtaganden.

- Enheten har bristande strategier för jämställdhetsarbete ur ett genusperspektiv.
- Enhetens pedagogiska idé är ännu inte tillräckligt förankrad i alla arbetslag.
- Inom det mångkulturella uppdraget är strategierna i enhetens språkplan inte tillräckligt omsatt i arbetet med flerspråkiga barn. Enheten möter inte i tillräckligt hög grad föräldrarnas behov och förutsättningar, exempelvis av information på flera språk.

Brister som förskolan måste åtgärda utifrån gällande lagstiftning

- Likabehandlingsplanens innehåll kan utvecklas och ska förankras hos föräldrarna. Det ska framgå i planen när och hur föräldrar görs delaktiga.

Områden att utveckla

Vi bedömer att följande utvecklingsområden, som kan utgå från såväl styrkor som svagheter, bör prioriteras:

- Vidareutveckla det systematiska kvalitetsarbetet genom att koppla avdelningarnas arbetsplaner till enhetens åtaganden och de kriterier som tagits fram.
- Fortsätt att förankra grundtankarna i den pedagogiska idén som utgångspunkt för det pedagogiska arbetets innehåll och struktur och för hur förutsättningar skapas för en helhetssyn på lärande.
- Vidareutveckla de pedagogiska miljöerna, framförallt för de yngre barnen, till att bli mer spännande och utmanande med större tillgång till konstruktions- och skapande material.
- Vidareutveckla det redan goda ambitionerna inom det mångkulturella arbetet genom att ytterligare förankra strategierna i enhetens språkplan och arbetssätten för flerspråkiga barn.
- Vidareutveckla den pedagogiska dokumentationen till att generellt vara ett planerings- reflektions- och arbetsverktyg för personalen och för vidare utveckling av verksamheten.
- Vidareutveckla barns inflytande och ansvar genom att hitta former för återkoppling till barnen.
- Vidareutveckla jämställdhetsarbetet genom att ta fram strategier och arbetssätt för en genusmedveten pedagogik.
- Vidareutveckla samverkansformer som ytterligare tar hänsyn till föräldrars olika behov och möjligheter till inflytande, exempelvis genom att erbjuda information på flera språk .

ENHETENS RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE

Systematiskt kvalitetsarbete och ledarskap

Vår samlade bedömning är att enheten har goda förutsättningar för sitt systematiska kvalitetsarbete. Det finns en ledning med uttalad rollfördelning och enheten har även ytterligare delegation av arbetsuppgifter som bidrar till tydlig ansvarsfördelning. Olika mötesforum stödjer organisationen och skapar förutsättningar för delaktighet för alla medarbetare. Styrdokumenten med dess åtaganden och arbetssätt har tydliga kopplingar till läroplanen vilket underlättar målstyrning och uppföljning. Enheten har former för handledning och intern fortbildning som stödjer verksamhetsutvecklingen och bidrar till en lärande organisation. Vi anser dock att det systematiska kvalitetsarbetet kan utvecklas genom att koppla avdelningarnas arbetsplaner till enhetens åtaganden och de kriterier som tagits fram

Det framgår tydligt hur verksamhetsplanen med dess åtaganden kopplar till läroplanens områden. Dock finns det enligt vår bedömning ingen tydlig koppling mellan enhetens åtaganden och avdelningarnas arbetsplaner vilket försvårar enhetens uppföljning och utvärdering. Här har enheten inlett ett arbete med att ta fram kriterier för enhetens åtaganden som även ska avspeglas i avdelningarnas arbetsplaner. Målsättningen är att detta ska underlätta enhetens uppföljning och analys av verksamhetens resultat, vilket är en uppfattning vi delar. Även den pedagogiska dokumentationen kan enligt vår bedömning vidareutvecklas till att i större omfattning också vara ett arbetsverktyg för att analysera, utvärdera och vidareutveckla verksamheten på avdelningsnivå. För att ytterligare förtydliga det systematiska kvalitetsarbetet anser vi att man bör synliggöra barns och föräldrars synpunkter i planering och utvärdering.

Enheten har en planering för sitt uppföljnings- och utvärderingsarbete som följer planeringen av det pedagogiska året. Till att börja med stämmer avdelningarna av arbetet på sina veckoplaneringar. Här används till viss del pedagogisk dokumentation och avdelningarna har även tillgång till en gemensam mall för att följa upp sitt arbete. Vår bedömning är dock att avdelningarnas uppföljningar innehåller mer av beskrivningar av arbetssätt än resultat och analys. På studiedagar i slutet av vårterminen och i september utvärderas verksamhetens innehåll av varje arbetslag. Biträdande enhetschef förbereder detta arbete och deltar så långt det är möjligt. Hon samlar även in avdelningarnas utvecklingsplaner. Vår bedömning är dock att i dagsläget sker mycket av enhetens utvärdering av sina resultat muntligt och bärs av chefernas förmåga att förstå och sammanställa från diskussioner i olika sammanhang. Här anser vi att analysarbetet bör tydliggöras genom att bättre dokumenteras för att samla resultaten och bedöma måluppfyllelsen gentemot enhetens åtaganden. Det finns enligt vår mening stor möjlighet att förbättra detta i och med det arbete som påbörjats med kriterier. I kvalitetsredovisning för 07/08 görs en sammanställning av enhetens styrkor och utvecklingsområden. Men vad gäller måluppfyllelsen av åtaganden kring läroplanens områden konstateras att den varit svår att utvärdera eftersom kriterier

saknades. Personalen beskrev i inspektionens olika sammanhang hur barns och föräldrars synpunkter tas med i arbetet med framtagandet av kvalitetsredovisningen men detta behöver enligt vår mening synliggöras.

För att ta fram enhetens verksamhetsplan har enheten utgått från sin värdegrund, kvalitetsredovisningen, läroplan och politiska mål. Ledningen har även synliggjort styrdokumentens funktion på olika nivåer. Utifrån detta har verksamhetsplanen diskuterats av utvecklingsgruppen för att sedan även tas upp på förskolornas arbetsplatsträffar. Vår bedömning är att enhetens verksamhetsplan med dess åtaganden och arbetsätt mycket tydligt kopplar till läroplanens målområden. Dock anser vi att verksamhetsplanen och målstyrningen skulle förtydligas om värdegrund, pedagogisk idé, språkplan och kriterier synliggjordes i planen. Arbetsplaner tas fram i respektive arbetslag, dock saknas det en koppling från verksamhetsplan och kvalitetsgaranti till arbetsplanernas konkretiseringar. Detta är, som vi nämnt tidigare, ett utvecklingsområde för enheten.

Vi bedömer att den kompetensutveckling som erbjuds och organiseras väl sammanfaller med enhetens ambitioner och mål. Sammantaget är det en styrka för verksamheten och ger goda förutsättningar för det systematiska kvalitetsarbetet. Ledningen beskrev för oss hur kompetensutvecklingen tagits fram utifrån utvecklingsområdena i kvalitetsredovisningen, medarbetarsamtalen och utvecklingssamtalen med alla arbetslag. Detta har resulterat i fortbildning kring språk, bild och form samt reflekterande samtal. Vår bedömning är att prioriteringen att organisera kompetensutvecklingen i enheten genom handledning, tvärgrupper och reflekterande samtal är betydelsefulla för den pedagogiska styrningen och utvecklingen.

Vår bedömning är vidare att personalens möjligheter till planering och reflektion är rimliga. All personal har en timme i veckan till egen planering och förberedelser och varje arbetslag träffas varje vecka för planering och uppföljning. Till detta kommer olika möten på förskolan och i enheten. Personalen beskrev i intervjuerna dock svårigheter att i alla lägen kunna utnyttja dessa tillfällen. Vi anser att det är viktigt att det finns möjlighet att utnyttja dem, särskilt som enheten ser reflektion som ett viktigt verktyg för sin verksamhetsutveckling. De tekniska förutsättningarna bedömer vi vara goda på enheten med stor tillgång till kameror och datorer.

Strukturella förutsättningar

Enheten har genomsnittligt enligt vår bedömning en god förskollärartäthet, 44 procent jämfört med stadens genomsnitt på 38 procent. Detta ger goda förutsättningar för fortsatt verksamhetsutveckling men det finns skillnader inom enheten. Enhetens snitt gällande barn per personal ligger däremot marginellt högre än stadens snitt, 5,4 jämfört med 4,9 barn per personal. Enheten har medvetet valt att slå samman barngrupper och arbetslag till större basgrupper, något som enligt vår bedömning kan ge fördelar för verksamheten men förutsätter planering och samarbete. Denna organisation av barngrupperna har kommit olika långt i enheten. Flera arbetslag i enheten är nya vilket påverkar kontinuiteten i verksamheten. Att en stor del av personalen är flerspråkig kan rätt använt vara en stor tillgång för

enheten utifrån familjernas sammansättning. Detta är enligt vår bedömning något som enheten kan utnyttja mer systematiskt.

Alla enhetens förskolor har lokaler i friliggande hus som är byggda så att de är väl lämpade för förskoleverksamhet. Förskolorna har även egna gårdar och en närhet till naturen som ger goda möjligheter till uteverksamhet.

Normer och värden

Vår samlade bedömning är att läroplanens grundvärderingar är väl förankrade inom Loviselunds förskolor, och att de utifrån personalens beskrivningar i stor utsträckning tycks prägla förhållningssätt och verksamhetens innehåll. Personalen relaterade till enhetens övergripande värdegrund samt till likabehandlingsplanen som viktiga förutsättningar för hur arbetet med normer och värden konkretiserats. Den eget framtagna värdegrunden skapar enligt vår mening tydliga förväntningar på organisationen vilket vi bedömer är en gemensam styrka för enheten.

Dialog framhålls som den största framgångsfaktorn i kontakten med barn och föräldrar men även mellan ledning, personal och kollegor. Ledning och personal förmedlar på olika sätt men med samma ambition att enhetens barn skall erbjudas likvärdighet i bemötande. ”Vi ser varandras olikheter, erfarenheter och kompetenser som en tillgång och skapar förutsättningar för allas lika värde på vår förskola” är en del av värdegrunden vilket beskrevs muntligt i de olika sammanhang som inspektionen omfattar. Även föräldrarnas rätt till respektfullt bemötande poängteras med liknande andemening för att bygga en trygghet som grund i arbetet med barnen. Vi vill även betona enhetens goda ambitioner med mångfaldsarbetet och olikhet som en tillgång. Man gav oss exempel på hur detta arbete bedrivs men också hur mångfacetterat värdegrundsarbetet blir då många kulturer möts.

I enhetens verksamhetsplan med åtaganden återkommer man till föresatserna ”att barnen ska utveckla sin förmåga att respektera varandras olikheter och sätt att tänka” med tillhörande arbetsätt. De fyra förskolornas arbetsplaner skildrar dock inte klart hur detta ska omsättas i den pedagogiska praktiken. Vid våra samtal med personalgrupperna beskrev de framförallt vikten av barns lika värde som grund för arbetet med normer och värden, där det mångkulturella perspektivet innefattades. Vår bedömning är att personalens beskrivna arbetsätt och förhållningssätt, att vara lyhörd och inlyssnande skapar goda villkor för demokratiska grundvärderingar och social kompetens. Det ger en plattform för arbetet som vi anser innebär en styrka för verksamheten. Öppenhet, respekt och empati är centralt för hur man skapar förståelse för olikheter. Flera exempel gavs av personalen på hur de arbetar med kamratskap där den egna rollen som god vuxen förebild blir tydlig. Genom att bekräfta barnen, ge dem valmöjligheter och sträva efter dialog i konflikter eller samtal förstärks öppenhet och social förmåga, menar man. Ett tillåtande förhållningssätt framhålls för att kunna stärka barns emotionella förmåga, i konflikthantering och för att skapa gemenskap. Ett argument som enligt

personalen betonas för arbetet med att stärka barns sociala förmåga är att dela in barnen i små grupper i många sammanhang för att exempelvis ge talutrymme. Personalen pekade också i intervjuerna på det medvetna arbetet med språk och kommunikation som ett verktyg att skapa tilltro till barns egen förmåga.

När personalen beskrev hur de praktiskt ger barn möjlighet att bryta traditionella könsrollsmönster blev svaren skiftande från de fyra förskolorna. Vi anser att personalen beskrev en påbörjad diskussion om hur en genusmedveten pedagogik ska omsättas i praktiken. Dock kan den enligt vår mening bättre befästas och strategier och arbetssätt dokumenteras. Samtliga eftersträvade dock en könsneutral pedagogisk miljö där pojkar och flickor ska erbjudas ett likvärdigt utbud av material. De förskolor som videofilmade i verksamheten anser att de även delvis använder denna dokumentation för att reflektera kring förhållningssätt ur ett genusperspektiv. Vår bedömning är att jämställdhetsarbetet ur ett genusperspektiv kan vidareutvecklas, vilket även ledning och personal påtalar.

Barn i behov av särskilt stöd

Vi bedömer att enheten har en i personalen väl känd strategi för hur man ska gå till väga när man ser att verksamheten har svårigheter att möta barnens behov. Personalen samråder i arbetslaget och med biträdande chef som har det uttalade ansvaret för att samordna arbetet med barn i behov av särskilt stöd i enheten. Samtal förs med föräldrar och ofta kontaktas BVC. Vid behov ansöker man om verksamhetsstöd då en handlingsplan upprättas i samråd med föräldrarna, vilken följs upp regelbundet. Personalen har möjlighet att få handledning av en specialpedagog från stadsdelsförvaltningen för att bättre kunna stödja barnet inom förskolans verksamhet. Stöd och handledning kan även tillhandahållas av externa verksamheter som exempelvis habilitering eller autismcenter.

Likabehandlingsplan

Diskrimineringslagen (2008:567) och skollagen ålägger förskola och skola att inte bara ingripa vid kränkande handlingar utan aktivt förebygga kränkande behandling. Förskolan är skyldig att årligen upprätta en likabehandlingsplan.

Enhetens förskolor har i stort upprättat en likabehandlingsplan enligt gällande lagstiftning och vår bedömning är att det finns arbetssätt utifrån enhetens värdegrund som stöder planen. Vi anser dock att likabehandlingsplanens innehåll även kan utvecklas vidare till att ännu tydligare beskriva hur man förebygger, upptäcker, utreder, åtgärdar och följer upp kränkande behandling. Vid framtagning av planen har samverkan med föräldrar inte fullt ut motsvarat lagens intentioner. Inför det årliga förnyandet av planen bör det framgå på vilket sätt föräldrarna görs delaktiga.

Utveckling och lärande

Pedagogiskt innehåll och dess organisation

Vi ser det som en styrka för enheten att ledningen lagt fast en pedagogisk idé som plattform för det pedagogiska arbetet. Den innehåller pedagogiska

ställningstaganden kring hur man ska skapa förutsättningar i verksamheterna för barns utveckling och lärande enligt läroplanens intentioner. Vi bedömer att den pedagogiska idén tillsammans med enhetens värdegrund skapar en tydlig pedagogisk styrning av verksamheten samt ger uttalade förväntningar att följa upp verksamheten gentemot. Ledningen framhöll dock för oss att arbetet med att implementera plattformens intentioner är ett ständigt pågående område för vidareutveckling. I nuläget sker det bland annat genom att ta fram kriterier för bedömning av måluppfyllelse. På de förskolor som har nyare arbetslag är diskussionen bara påbörjad om hur barnsyn och kunskapssyn påverkar det pedagogiska innehållet och dess organisation. Vid inspektionens olika samtal uppfattade vi dock att personalen endast i liten omfattning relaterade till den pedagogiska idén och hur den omsätts i praktiken. Vi anser att man bör fortsätta att förankra grundtankarna i den pedagogiska idén som utgångspunkt för det pedagogiska arbetets innehåll och struktur och för hur förutsättningar skapas för en helhetssyn på lärande. Detta menar vi är ett centralt område för vidare kvalitetsutveckling.

Enligt personalen är en genomtänkt utformning av den pedagogiska miljön en viktig förutsättning för barns lärande. I deras beskrivningar av hur man organiserar den pedagogiska verksamhetens innehåll framgick att man i stor utsträckning utgår från den pedagogiska miljöns struktur. Man eftersträvar även att organisera barngrupperna i större basgrupper för att öka flexibiliteten i arbetslaget, då främst för de äldre barnen. Även olika typer av tvärgrupper för mer åldershomogent arbete förekommer regelbundet. Enligt vår mening beskrev Äppelgården, Hässelbygården och Borgen en viss fast veckostruktur med återkommande aktiviteter såsom skogsutflykt, gymnastik och skapande. Detta kompletteras med projektarbeten vissa dagar i veckan, lite olika i omfattning förskolorna emellan. Projektarbeten som vi kunde se och höra beskrivningar av var exempelvis "barnens Hässelby", "självkänsla", "identitet", "kroppsspråk" och "vatten" förutom "magiska pinnar" som flera avdelningar deltagit i och som resulterat i en extern utställning i stadsdelen. Vi anser att Pastellens personal, samt även avdelning Mio på Äppelgården, beskrev ett pedagogiskt innehåll som mer utgår från barns intressen och som i större utsträckning organiseras i teman eller projekt. Vi bedömer att detta är goda exempel på ett mer projektorienterat arbetssätt där barns kreativitet fortlöpande tas tillvara. Vi anser att förskolornas pedagogiska struktur generellt skulle gagnas av ett mer utforskande och tematiskt arbetssätt där läroplanens mål omsätts i ämnesövergripande teman utifrån en helhetssyn på lärande.

De pedagogiska miljöerna på förskolorna är enligt vår bedömning tydliga och tillgängliga med hörnor eller stationer som signalerar vad barnen inbjuds till att göra. Överlag är materialet på alla förskolorna lättillgängligt och överskådligt placerat. Personalen beskrev att man eftersträvar ett basutbud i miljöerna för skapande verksamhet, rollek och konstruerande. Enligt vår mening är detta mest utvecklat i miljöerna för de äldsta barnen där vi anser att Pastellens avdelningar Guldet och Glitter mycket tydligt erbjuder kreativt material som uppmanar till experimenterande och utforskande. Personalen där framhöll hur de pedagogiska

miljöerna i stor utsträckning är utgångspunkt för strukturen i verksamhetens innehåll där barnen i olika omfattning dagligen kan göra egna val på aktivitetstavlor. Projektarbetena är här integrerade som en del i valmöjligheterna. De pedagogiska miljöerna för de yngsta barnen på förskolorna är generellt sett öppna med åtkomligt lekmaterial. Hässelbygårdens avdelning Violen anser vi är en god förebild för hur småbarnsmiljöerna bör vidareutvecklas till att bli mer spännande och utmanande med större tillgång till konstruktions- och skapande material.

Den yttre miljön ges relativt stor betydelse i verksamheten med närområdets grönområden som ofta besöks. Barnen uppmärksammas på och följer naturens växlingar och ofta tas naturmaterial hem till förskolan för att ingå i skapande verksamhet. Vi bedömer att barnen får möjligheter att skapa förståelse för naturen och dess växlingar. Dock deltar de i begränsad omfattning i någon form av ekologiskt arbete, möjligen viss källsortering. Detta är ett område man generellt vill utveckla vidare för att bättre uppfylla intentionerna i läroplanen, vilket är en uppfattning vi delar.

När det gäller förskolans mångkulturella uppdrag är det en styrka att ledningen uttalat strategier och ambitioner i enhetens språkplan om att utveckla ett interkulturellt förhållningssätt på förskolorna. Personalen relaterade i intervjuerna i stor utsträckning till hur detta omsätts i praktiken genom att vara lyhörd och visa förståelse för olika kulturer. Då 85 procent av enhetens barn har annan kulturell bakgrund än den svenska är detta en avgörande del av verksamhetens arbete. Vi anser att personalen gav flera goda exempel på praktiskt mångkulturellt arbete där man framhåller sin egen nyfikenhet och sitt lyhörda förhållningssätt som avgörande. Olikheter benämns i ett vidare perspektiv och beskrivs i olika sammanhang som en pedagogisk tillgång. "Kulturmöten" organiseras på Pastellen och där föräldrar på olika sätt presenterar sitt land och sin kultur. Även Hässelbygården har gjort försök med att anordna liknande möten. Detta ser vi som goda exempel på hur man försöker hitta former för samverkan och hur man stödjer identitet och kulturtillhörighet.

Enheten har dokumenterade strategier för arbetet med flerspråkiga barn i ovan nämnda språkplan och det är även högt prioriterat i åtagandena. Man eftersträvar att följa upp och utvärdera arbetet på ett tydligare sätt genom att utveckla språkanalysmodeller. Vid inspektionen var det framförallt Pastellens personal som beskrev att de arbetar konsekvent med språkanalys och uppföljning. Där kunde vi även se hur barnen använde dataprogram för att ge begrepp på olika språk. En svårighet man ser i arbetet med flerspråkighet är den mängd olika språkgrupper med närmare 50 olika språk som finns inom enheten. Hälften av enhetens personal är flerspråkig vilket man i dagsläget använder sig av då det sammanfaller med barnens modersmål inom respektive förskola, dock är det inte medvetet organiserat. Vi anser dock att man bör vidareutveckla de redan goda ambitionerna inom det mångkulturella arbetet genom att ytterligare förankra strategierna i enhetens språkplan och arbetssätten med flerspråkiga barn. Personalen beskrev i olika grad hur de stödjer barns modersmål i praktiken. Exempelvis uppmuntrar

man föräldrarna till att tala sitt språk med barnen och några av personalen lär sig enstaka ord på olika språk för att bekräfta barnen och kommunicera.

Språk och kommunikation samt logiskt tänkande

Vår bedömning är att arbetet med språk och kommunikation är en styrka för förskolorna; det är väl utvecklat och integrerat i den dagliga verksamheten. Ledningen beskrev för oss att arbetet med att stödja språkutveckling och kommunikativ förmåga är ett ständigt prioriterat område. Två av enhetens åtaganden fokuserar på språkutveckling och uppmuntran till kommunikation. Enheten har även en språkansvarig som deltar i stadens och stadsdelens forum för att utveckla arbetet med flerspråkighet. Personalen gav många praktiska exempel såsom sagoläsning, drama, rollekar och hur de små grupperingarna skapar goda samtalsforum. Man framhöll på ett positivt och medvetet sätt vikten av att språkutveckling är förknippat med barns identitetsutveckling. Vuxna är goda språkförebilder genom att vårda sitt språk och benämna saker och företeelser, menar man. Personalen beskrev även ett tydligt arbetssätt där man genomgående använder sig av bilder i olika sammanhang för att förstärka språket och underlätta kommunikation. Kommunikation betonades även ur ett vidare perspektiv där man strävar efter att erbjuda varierade uttrycksformer såsom dans, rörelse och musik.

Vår bedömning är att barnen i varierande grad ges möjlighet att utforska skriftspråk och pröva sitt matematiska och logiska tänkande. Speciella skriv- och räknehörnor finns tillgängliga för främst de äldre barnen. Material för bygg och konstruktion erbjuds synligt och lättillgängligt. Dock anser vi att de pedagogiska miljöerna ytterligare kan utvecklas genom material som erbjuder barnen i alla åldrar att mer fritt experimentera genom att mäta, väga och sortera. Vid intervjuerna betonade personalen främst alla vardagliga tillfällen då barnen räknar och sorterar där matematik vävs in i meningsfulla sammanhang.

Pedagogisk dokumentation

Vi bedömer att den pedagogiska dokumentationen i flera arbetslag är på god väg att utvecklas till ett verktyg för att synliggöra barnets utveckling och lärande. Vi kunde under inspektionen se dokumentation av genomförda aktiviteter och projekt anslagna. Dokumentationen används enligt personalen till stor del för att presentera verksamheten för föräldrarna och för återkoppling till barnen. Några arbetslag filmar barnen i olika sammanhang vilket blir underlag för reflektion med kollegor. Alla barn har en portfolio med förutbestämda flikar där barnens foton och övriga alster samlas. Vi bedömer att förskolorna kan vidareutveckla den pedagogiska dokumentationen till att mer aktivt användas i det pedagogiska arbetet, som underlag för reflektion, självvärdering och planering samt utveckling av verksamheten. Enligt Skolverkets allmänna råd, Kvalitet i förskolan framgår att ”pedagogisk dokumentation är ett kollektivt arbetsverktyg för att synliggöra och granska den egna praktiken och som bygger på ett gemensamt reflektionsarbete.”

Barns inflytande

Ett av enhetens åtaganden innebär att verksamheten ska ge förutsättningar för att ”barnen utvecklar sin förmåga att vilja påverka sin dag på förskolan”. De föreslagna arbetssätten för att nå målen anser vi i stort är förankrade hos de flesta vi samtalade med och präglar personalens beskrivningar av det praktiska arbetet. Detta bedömer vi är en förenande styrka för Loviselunds förskolor och en god grund i vidare utvecklingsarbete. Man beskrev i inspektionens olika sammanhang exempelvis ambitioner om att utveckla metoder som ska underlätta för barnen att göra egna val. Vår bedömning är att personalen i stor utsträckning har ett barnperspektiv. Man beskrev hur förutsättningar skapas för inflytande och lärande med ett tillåtande förhållningssätt och en tillgänglig miljö.

De arbetssätt och förutsättningar som framhålls är framförallt en tillgänglig och inbjudande pedagogisk miljö där valmöjligheterna ska vara många. Här kunde vi se att de fyra förskolorna kommit olika långt men ambitioner finns och de lokalmässiga premisserna ser även skiftande ut. Stationssystemet eller ”rum i rummen”, är enligt vår mening på olika sätt utvecklat och tydliggjort. Personalen beskrev på varierande sätt även hur man försöker fånga upp barnens signaler och vad som intresserar dem som utgångspunkt i arbetet. Detta sker bland annat genom observationer och delvis via dokumentation. Arbetslagen för framförallt de äldre barnen erbjuder valmöjligheter genom aktivitetstavlor som synliggör för barnen vad som kan vara möjligt att göra. Bilder används ofta och i olika sammanhang för att underlätta och förtydliga möjligheterna till val.

Innehållet i verksamheten påverkas även till viss del av barnens funderingar och intressen. Arbetssätten med små grupper är en betydelsefull förutsättning för inflytande anser personalen och påtalar vikten av att se möjligheter i samspel med barnen. Man beskrev för oss hur barnen på olika sätt får ta ansvar för sina handlingar samt hur ansvar är tätt förknippat med inflytande. Personalen påtalade hur krävande dessa arbetssätt är att som pedagog vara flexibel och tillåtande och att det förutsätter ”närvarande pedagoger”. I personalens beskrivningar fanns dock mindre av hur barn görs delaktiga i utvärderingen av verksamheten. Vi anser att det positiva arbete som bedrivs kring att ge barn inflytande och delaktighet skulle fördjupas om detta vidareutvecklades. Man genomför i dagsläget barnintervjuer med de äldre barnen inför utvecklingssamtalen och försöker även mer spontant fortlöpande stämna av hur aktiviteter lyckas. Vi bedömer dock att personalen tydligare bör göra barnen medvetna om vad deras inflytande lett fram till samt även uttryckligare beskriva hur man tagit fasta på barns synpunkter i utvärderingen/ kvalitetsredovisningen.

Förskola och hem

Enhetens åtagande på det här området är att ”föräldrarna har insyn i verksamheten och ges möjlighet att påverka”. Vår bedömning är att enheten har strategier för

samverkan mellan förskola och hem som även är omsatta till arbetssätt. Detta gör att enheten i stort lever upp till riktlinjerna inom läroplansområdet. Dock bör enheten enligt vår mening ytterligare utveckla samverkan med tanke på det mångkulturella och flerspråkiga område man verkar i.

Vi anser att personal och ledning gav goda beskrivningar kring hur de eftersträvar att informera föräldrarna om verksamhetens innehåll. Den skriftliga informationen är dock ännu bara tillgänglig på svenska vilket vi anser begränsar många föräldrars möjlighet till insyn och påverkan. Varje vår och höst genomförs introduktionsmöten för blivande föräldrar. Därefter genomförs enskilda samtal inför inskolningen. Enheten använder sig av den så kallade föräldraaktiva inskolningen, vilket man upplevt som positivt för kontakten med föräldrarna. Efter inskolningen genomförs ett uppföljningssamtal. Personalen beskrev hur de lägger stor vikt vid den dagliga kontakten och den möjlighet till dialog som då finns. Inom enheten arbetar man mycket med att beskriva verksamheten genom bilder, vilket blir tydligast i bildspelen på Pastellens bildskärmar. Det finns även information via anslagstavlor, kalendrier och månadsbrev. Ledning informerar också skriftligt vid övergripande förändringar som exempelvis personalbyten och strävar då efter att skriva på lättläst svenska. Enheten använder sig av tolk vid behov.

Vi bedömer att enheten har varierande former för föräldrasamverkan, vilket är positivt, men att dessa ytterligare behöver utvecklas för att involvera en större andel av enhetens föräldrar. Personalens förhållningssätt med öppenhet och intresse för andra kulturer samt inställning att olikhet är en tillgång ger goda förutsättningar att utveckla den här delen av arbetet. Varje förskola genomför föräldramöten, minst en gång per läsår, men de är oftast inte så välbesökta. Enheten har tidigare försökt bygga upp föräldraråd men inte lyckats skapa intresse kring detta varför de är vilande just nu. Personalen beskrev hur förskolorna firar traditioner och har samkväm av olika slag som gårdsfester med mera, vilka beskrevs som mycket uppskattade. Förskolorna ordnar även drop-infika och ett par förskolor beskrev hur föräldrarna bjöds in till barngruppen för att berätta om sin kultur vid så kallade "kulturmöten", något vi bedömer som positivt för att öka intresset för olika kulturer och höja deras status. Personalen och ledningen beskrev ambitioner att hitta fler informella mötesformer eftersom man genom detta tror sig kunna nå fram till samverkan med fler föräldrar, en bedömning vi delar. Utvecklingssamtal erbjuds varje termin och nästan alla föräldrar utnyttjar den möjligheten. Föräldrarna får ett eget underlag med frågeställningar tillsammans med inbjudan till samtalet. Personalen har ett underlag för samtalet som är gemensamt för enheten. Vid samtalet använder sig personalen av bildmaterial kring barnet och verksamheten. Det finns möjlighet till ytterligare samtal, vilket är vanligt kring de barn som behöver extra stöd.

Personalen beskrev hur de för att inhämta föräldrarnas synpunkter är öppna för sådana både i vardagen samt i olika möten och samtal. Vår bedömning är dock att detta sker systematiskt främst via enhetens årliga enkät. Denna fyller föräldrarna i vid ett drop-infika på förskolan. Resultatet diskuteras sedan av personalen i olika

sammanhang och återkopplas skriftligt till föräldrarna. Ledningen beskrev att enkäten fått en ökad svarsfrekvens men att man även har ambitioner att översätta enkäten till de flesta modersmål som föräldrarna har. Vår bedömning är att det skulle göra enkätens resultat mer användbart när fler föräldrar får en ökad förståelse för innebörden i frågorna. Generellt anser vi att det bör förtydligas vilka förändringar föräldrarnas synpunkter lett fram till.

I våra samtal med några få föräldrar i enheten framkom att de är nöjda med det bemötande och förhållningssätt som personalen har. De beskrev det som öppet och inbjudande samt att deras åsikter blir tagna på allvar. Föräldrarna var även nöjda med de former av samverkan som erbjuds i form av möten och samtal även om föräldraråd efterfrågades för att få inblick och inflytande på en mer övergripande nivå. I vardagen kände sig dock de föräldrar vi mötte välinformerade. De var nöjda med utvecklingssamtalen som de upplevt som professionella men kände sig mer osäkra på enhetens strategier kring flerspråkighet. Vi kan konstatera att de föräldrar vi mötte inte var helt representativa utifrån språk och kulturell bakgrund för föräldragrupperna på förskolorna. Vår bedömning är att enheten behöver vidareutveckla strategier för att ta hänsyn till föräldrars olika behov och möjligheter till inflytande och samverkan. Detta för att på bästa sätt uppfylla läroplanens intentioner ”att förskolans arbete med barnen ska ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmet”.

Samverkan med förskoleklass, skola och fritidshem

Vår bedömning är att enheten har en strategi för överlämnande av barn till skolans verksamheter som också finns dokumenterad. Hur väl strategin följs varierar dock mellan de olika skolorna i stadsdelen. Förskolorna i enheten lämnar främst över barn till Loviselundsskolan, Hässelby gårdsskolan och Maltesholmsskolan. Viss samverkan med skolorna förekommer och för att utveckla denna har det bildats en arbetsgrupp inom stadsdelen tillsammans med skolorna. Ett av syftena är att ta fram en gemensam struktur för överlämnandet.

Förskolorna har som arbetssätt att erbjuda ett avslutande utvecklingssamtal med föräldrarna inför övergången till förskoleklassen. Därefter strävar man efter att åstadkomma trepartssamtal där föräldrar och personal från förskolan och skolans verksamheter deltar. Även barnen är med och under samtalet tittar man i barnets pärm. Inget material lämnas dock till skolan utan föräldrarna får pärmen när barnet slutar. I de fall där föräldrarna inte kan delta i överlämningssamtalet får de godkänna vid avslutningssamtalet vad förskolan kan förmedla till skolan. De föräldrar vi mötte som haft erfarenhet av övergång till förskoleklass var nöjda med hur det fungerat. Vi anser dock att förskolan ska fortsätta eftersträva trepartssamtal för alla barn, detta för att överbrygga verksamheternas olika sekretess. Kring de barn som haft extra stöd finns redan idag en fungerande rutin där trepartssamtal alltid ingår.

TILL SIST

Vi har i Loviselunds förskolor mött ledning och personal som öppet och med stor ambition visat upp sin verksamhet. Enheten har växt och förändrats de senaste åren men har byggt upp en stabil grund för att fortsätta utveckla det pedagogiska arbetet och sitt kvalitetsarbete, inte minst genom ett strategiskt och uthålligt arbete från ledningens sida.

I de styrkor vi lyft fram inom enheten finns bland annat en tydlig organisation och åtaganden med kriterier för måluppfyllelse. Det finns en värdegrund som är förankrad i det praktiska arbetet samt en miljö som är tydligt och tillgänglig för barnen. Förskolorna arbetar medvetet med barnens språkutveckling samt använder bilder medvetet både i arbetet med barnen och för information till föräldrarna. Enhetens organisation för fortbildning och handledning ger goda förutsättningar för verksamhetsutveckling och för att bli en lärande organisation.

För enhetens fortsatta utvecklingsarbete har vi bland annat föreslagit att man använder kriterierna för sin uppföljning och omsätter de pedagogiska idéerna till arbetssätt. De tydliga och tillgängliga miljöerna kan i ännu högre grad bli spännande och utmanande samtidigt som strategierna för flerspråkighet kan förtydligas. Den pedagogiska dokumentation som finns kan utvecklas till att bli ännu mer användbar. Det mångkulturella och flerspråkiga område förskolorna verkar i ställer speciella krav på information och samverkan med föräldrarna.

Vi kan tydligt se att mycket av det vi föreslagit som utvecklingsområden redan är påbörjat eller påtänkt, något vi anser ger enheten goda förutsättningar för sitt fortsatta utvecklingsarbete.

Hans Dahlin, rapportansvarig

Birgitta Magnusson

förskoleinspektörer